

บทที่ 2

ตลาดดอกไม้ที่ปากคลองตลาด

ก่อนที่จะศึกษาเรื่อง การปรับตัวต่อวิถีชีวิตในเมืองของสตรีชนบท ศึกษาเฉพาะกรณีแม่ค้าดอกไม้ย่านปากคลองตลาดนั้น จำเป็นต้องศึกษา ลักษณะทั่วไปทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน ประวัติความเป็นมาของสถานที่วิจัย ประกอบด้วย เพื่อจะทำให้เกิดความเข้าใจ และทราบถึง ความสำคัญของชุมชนย่านตลาดดอกไม้ ที่ปากคลองว่ามีที่มาอย่างไร มีบทบาทอย่างไรและมีความสัมพันธ์ต่อแม่ค้าในการซื้อ-ขายดอกไม้อย่างไร จนเป็นแหล่งชุมชนที่มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จักกันดีทั้งในหมู่แม่ค้าดอกไม้ และผู้คนทั่วไปในกิจกรรมการซื้อขายดอกไม้แห่งหนึ่ง ในกรุงเทพฯ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ลักษณะทั่วไปของตลาดย่านปากคลองตลาด

บนพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ บริเวณหนึ่งของเกาะรัตนโกสินทร์ มีตลาดสดจำหน่ายดอกไม้และพืชผลทางการเกษตร เป็นตลาดร่วมอยู่ด้วยกันภายในอาคารบริเวณติด ๆ กันถึง 3 แห่งคือ ตลาดสดปากคลองตลาด ตลาดส่งเสริมเกษตรกรไทย และตลาดยอดพิมาน รวมเรียกว่า "กลุ่มตลาดย่านปากคลองตลาด"

ที่ตั้ง-ขอบเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีตลาดยอดพิมาน ตลาดสดปากคลองตลาดตั้งอยู่ และมีซอยท่ากลางกั้นกลางอยู่ระหว่างตลาดทั้งสอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับถนนสะพานพุทธ

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดต่อกับซอยโรงยาเก่า

ทิศใต้ ติดต่อกับตลาดส่งเสริมการเกษตร

ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ติดต่อกับถนนบ้านหม้อ

ที่มา : ตลาดในกรุงเทพฯ การขยายตัวและพัฒนาการ. 2525.

เกียรติ จีระกุล

ทิศตะวันออก ติดต่อกับถนนอัษฎางค์เลียบบคลองหลอด โดยมีถนนจักรเพชร เป็นถนนที่ผ่ากลางของตลาดย่านปากคลองจากทิศตะวันตกไปตะวันออกของตลาด

ความเป็นมา

ในปี 2496 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ย้ายพ่อค้าแม่ค้าที่นำสินค้าตลอดจนผัก ผลไม้ ดอกไม้ต่าง ๆ ที่มาวางขายบริเวณพระอารามหลวง วัดโพธิ์ (ท่าเตียน) และย้ายตลาดผักสดกรมพุทธเรศน์ (ตลาดเก่า) มารวมอยู่ด้วยกันบริเวณปากคลองตลาด โดยมีหมายให้องค์การตลาด ซึ่งจัดตั้งขึ้นตาม "พระราชกฤษฎีกา จัดตั้งองค์การตลาด พ.ศ. 2496" สังกัดกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รับผิดชอบดูแลให้ความสะดวกแก่ พ่อค้า แม่ค้า เกษตรกร และประชาชน โดยทั่วไปที่มาติดต่อซื้อขายสินค้า กิจกรรมของตลาดแห่งนี้ได้เจริญก้าวหน้า จนกลายเป็นตลาดกลางผัก ผลไม้ และดอกไม้ ที่สำคัญที่สุดในกรุงเทพมหานคร

สาเหตุที่เรียกว่า "ปากคลองตลาด"

"คลองตลาด" ในสมัยก่อนนั้นจะเป็นตลาดปลาที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากมีการบรรทุกปลาทะเลมาจากท่าจีน (สมุทรสาคร) โดยใช้เรือแจวมาตามคลองบางกอกใหญ่ นามานี้ขึ้นที่ปากคลองตลาด ซึ่งในหนังสือนิราศปากกัต ของคุณหญิงเชื่อน เพชรเสนา (สัมจีน อุณหันท์) แต่งเมื่อ รศ.112 กล่าวไว้ว่า "มาถึงคลองตลาดตามราษฎร์เรียก กลิ่นปลาเปียกกลิ่นไหนไม่ไหว"

แต่ในจดหมายเหตุหรือกล่าวกันว่า คลองตลาดนี้ในสมัยกรุงธนบุรีเรียกว่า "คลองใน" ขุดเมื่อปีมะโรง พ.ศ.2315 ครั้นต่อมาในรัชกาลที่ 5 ได้เรียกชื่อว่า "สะพานปลา" ตำบลคลองหลอดตลาดใหม่ ต่อมาใน รศ.112 กระทรวงการคลังมหาสมบัติ มีประกาศยกเลิกว่า "ตั้งแต่วันที่ 15 ธันวาคม รัตนโกสินทร์ ศก.111 นี้ไปให้คงมีสะพานปลา แต่เพียง ที่ตำบลวัวลำพองแห่งเดียว ให้ราษฎรอุทกค้า ผู้ซึ่งเคยบรรทุกปลามาขายที่สะพานปลา ตำบลคลองหลอดตลาดใหม่ นำเรือปลาไปจอดขึ้นท่าสะพานปลา ตำบลวัวลำพอง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีคนเรียกว่า "คลองตลาด"

จนทุกวันนี้ และคลองหลอดที่แท้จริง คือคลองจากวัดบูรณศิริหรือมาตยารามไปออกวัดมหรณพาราม และวัดเทพธิดาราม และอีกสายหนึ่งจากวัดราชบพิธไปออกสะพาน ถ่านทั้งสองคลองนี้เป็นคลองหลอดที่แท้จริง

ส่วนคลองคูเดิม คือ คลองที่เข้าใจผิดและเรียกกันว่าคลองหลอดคลองนี้จะเริ่มต้นตั้งแต่ปากคลองวัดสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ ฝั่งตะวันออก ผ่านหน้าโรงเรียนละครแห่งชาติผ่านกรมสรรพากร กรมประชาสัมพันธ์ ไปรพหล์ผ่านมาทาง แม่พระธรณีบีบมวยผม กระทรวงยุติธรรม กระทรวงกลาโหม กรมแผนที่กระทรวงมหาดไทย กรมรักษาดินแดน กรมที่ดิน มาออกแม่น้ำเจ้าพระยาตรงที่เรียกว่า "ปากคลองตลาด"

ตลาดแห่งนี้ตั้งอยู่ตรงบริเวณปากคลองตลาด ริมถนนอัษฎางค์ ซึ่งเมื่อก่อนเคยมีผู้เข้าใจสับสนเรื่องชื่อของคลองหลอดว่าเป็นคลองคูเมือง หรือคลองริมถนนอัษฎางค์ ความจริงไม่ใช่ ปลายคลองข้างใต้้นั้นเรียกว่า "คลองตลาด"

ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ซึ่งเกือบทั่วประเทศถูกกล่าวเสียงส่งผ่านมายังตลาด "ปากคลองตลาด" ก่อนที่จะกระจายออกไปสู่ที่ต่าง ๆ จนถึงตลาดภายนอกประเทศ ทุกวันนี้ตลาดทั้ง 3 กลุ่มใหญ่ ๆ นี้จัดเป็นตลาดศูนย์กลางขนาดใหญ่ ซึ่งการค้าเงินธุรกิจภายในตลาดนี้เป็นการค้าที่เอื้ออำนวยต่อกันและกัน การจัดการและการบริหารคล้ายคลึงกัน ซึ่งมีตั้งแต่หาบเร่ขายปลีกและขายส่ง เป็นกลุ่มตลาดที่มีปริมาณของแผงขายมากที่สุดตลาดหนึ่งในกรุงเทพฯ

ปากคลองตลาดยุคอดีต - ปัจจุบัน

บริเวณแม่น้ำลำคลองสมัยก่อน จะมีแม่ค้าพ่อค้าแจวเรือขายผ่านไปตามริมสองฝั่งคลองของที่ขายจะเป็นพืชผลการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ วิธีการขายก็จะส่งเสียงร้องขายไปตลอดลำน้ำ บ้านไหนเรือนไหน ซึ่งมีบ้านอยู่แถวริมคลองถ้าต้องการซื้อก็จะลงไปยืนรออยู่บริเวณท่านี้การค้าขายในอดีตมักเริ่มขึ้นจากริมคลองเป็นตลาดน้ำ เพราะการคมนาคมขนส่งยังไม่สะดวก ต้องอาศัยบรรทุคนส่งสินค้ากันรอดยทางเรือ จนถึงปัจจุบันธุรกิจเริ่มขยายตัว ถนนหนทางเพิ่มขึ้นการ

ขนส่งทางบกจึงสะดวกและรวดเร็ว ทำให้มีสภาพของตลาดบกมากกว่าตลาดน้ำเมื่อครั้งในอดีต

เมื่อพูดถึงปากคลองตลาด แม้ว่าหลายคนจะรู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีแล้วในปัจจุบัน แต่เพื่อให้เห็นภาพพจน์เมื่อครั้งอดีตโดยรวม และมองเห็นความเปลี่ยนแปลงการเจริญเติบโต ของสภาพบ้านเมือง ในกรุงเทพฯ ทำให้มีผลต่อการพัฒนาการเศรษฐกิจของตลาด ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นเมือง ดร.เกียรติ จิระกุล และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง ตลาดในกรุงเทพมหานคร การขยายตัว และพัฒนาการ ได้กล่าวถึง ปรากฏการณ์ ความเป็นมาของตลาดที่สัมพันธ์กับวิวัฒนาการการเติบโตของกรุงรัตนโกสินทร์ จนถึงการขยายตัวของกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน ปรากฏว่าตลาดซึ่งเป็นแหล่งบริการสินค้าที่เป็นอาหารการกินประจำวันและเครื่องใช้ต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ จะมีวิวัฒนาการไปตามการขยายตัวของการตั้งถิ่นฐาน โดยครั้งแรกจะเป็นการค้าขายโดยพายเรือ หรือตลาดน้ำตามริมแม่น้ำลำคลอง ที่มีการตั้งบ้านเรือนหนาแน่น และเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ลักษณะของตลาดนัด มาเป็นตลาดที่ถาวรบริเวณริมคลองที่สำคัญ ๆ ต่อมาการตั้งถิ่นฐานขยายตัวห่างไกลแม่น้ำลำคลอง โดยเกาะกลุ่มตามแนวถนน ซึ่งเป็นเทคนิคการขนส่งที่แพร่เข้ามาจากประเทศตะวันตก ถนนได้เข้ามามีบทบาทแทนแม่น้ำลำคลองมากขึ้นทุกที ตลาดและร้านค้าจึงปรากฏหนาแน่นตามริมถนนและกระจุกตัว เป็นย่านการค้าที่สำคัญ ๆ ดังที่เห็นกันอยู่ปัจจุบัน ส่วนรูปแบบการค้าก็เปลี่ยนแปลงไปมาก จากเรือเร่ในลำคลองเป็นหาบเร่และแผงลอย ริมถนนและแผงลอยในตลาดจากห้างร้านในสมัยรัชกาล 4-5 ได้เปลี่ยนแปลงเป็นศูนย์สรรพสินค้าขนาดใหญ่ และตลาดสดก็เปลี่ยนแปลงจากตลาดเปิดโล่งเป็นการรวมตัวของแผงสินค้านานาชนิด ภายใต้อหลังคาเดียวกัน และถูกล้อมด้วยตึกแถวที่เกิดแทรกขึ้นมาติดถนนทั่วไป พร้อมทั้งมีหาบเร่แผงลอยเป็นส่วนประกอบสำคัญของตลาด สิ่งเหล่านี้ทำให้รูปแบบของตลาดทั่วไปคล้ายคลึงกัน และเนื่องด้วยตลาดเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ตลาดทุกวันนี้จึงเผชิญหน้ากับปัญหาสภาพแวดล้อม และปัญหาอื่น ๆ เช่นเดียวกับกรุงเทพฯ ที่สำคัญคือเรื่องของความแออัดไร้ระเบียบและไม่ถูกสุขลักษณะอนามัย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้เราจะสังเกตได้ว่า ตลาดต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไปในกรุงเทพฯ ถ้าเป็นตลาดเก่าแก่หรือตลาดประจำท้องถิ่นในเขตนั้น ๆ แล้ว

มักจะตั้งอยู่ใกล้ริมแม่น้ำ หรือลำคลอง และมีถนนผ่านด้านหน้าหรือด้านข้างทั้งนี้ เพื่อสะดวก ทั้งการขนส่งทางเรือ และทางรถยนต์ เป็นการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ ที่มีมาแต่ครั้งอดีต ควบคู่กับปัจจุบันคือการค้าขายได้ทั้งตลาดหน้าด้านหลังตลาด และ ตลาดบกบนถนนหน้าตลาดที่พบเห็นทั่วไป เช่น ตลาดปากคลอง ตลาดท่าเตียน ตลาดเทเวศน์ และตลาดคลองเตย เป็นต้น

หลายตลาดในนามปากคลองตลาด

ตลาดย่านปากคลองตลาด ประกอบไปด้วย ตลาดยอดพิมาย ตลาดส่งเสริมเกษตรไทย และตลาดสดปากคลองตลาด

ตลาดยอดพิมาย เป็นตลาดเอกชน ดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 จากการสอบถาม ผู้ดูแลตลาดพบว่า มีจำนวนแผง 1,300 แผงในตลาดและตั้งอยู่ในเขตพระนครระหว่างถนนจักรเพชรและแม่น้ำเจ้าพระยามีท่าเทียบเรือขึ้นสินค้า 3 ท่า และด้านหน้าของตลาดติดถนนจักรเพชร ด้านซ้ายติดซอยโรงยาเก่า ด้านขวาติดซอยท่ากลาง และด้านหลังติดท่าขึ้นสินค้าจากแม่น้ำเจ้าพระยา

บริเวณตัวอาคารตลาดแยกออกเป็น 2 อาคาร ด้านหน้าเป็นอาคารใหญ่ ภายนอกตลาดเป็นแผงลอยขายสินค้าผลไม้ ด้านหลังเป็นอาคารขนาดย่อมกว่า ภายในเป็นแผงลอยขายสินค้าผัก ส่วนที่ว่างรอบตัวตึกแถวของตลาดและที่ว่างทางเท้าด้านหน้าของตึกแถวนอกตลาด ที่ไม่มีหลังคาปกคลุม แม้ค้าส่วนใหญ่จะเป็นแผงลอย หาบเร่ แบกะดิน ขายสินค้าดอกไม้และที่ว่างรอบตลาดยังใช้เป็นเส้นทางรถเข็นขนถ่ายสินค้านานาชนิด สำหรับตึกแถวในตลาดยอดพิมาย จะใช้เป็นร้านขายส่งและปลีกผลไม้ และดอกไม้สดมากกว่า รับจัดดอกไม้สด หรือขายดอกไม้จัดแต่งสำเร็จรูป

ตลาดส่งเสริมเกษตรไทย เป็นตลาดเอกชนของบริษัทส่งเสริมเกษตรไทยจำกัด เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ. 2516 มีจำนวนแผง 372 แผง และเป็นตลาดที่มีถนนล้อมรอบทุกด้าน โดยหันหน้าสู่ถนนจักรเพชรด้านซ้ายติดถนนบ้านหม้อ ด้านขวาติดถนนอัษฎางค์ และด้านหลังติดกับซอยท่ากลาง เป็นตลาดในกลุ่มปากคลองตลาดที่อยู่ตรงกันข้ามกับตลาดยอดพิมาย และตลาดสดปากคลองตลาด โดยมีถนนจักรเพชรกั้นกลาง

บริเวณตัวตลาดที่มีหลังคาคลุมแยกเป็น 2 อาคาร อาคารแรกด้านซ้ายมือติดกับถนนบ้านหม้อ ภายในอาคารเป็นแผงลอยขายดอกไม้จัดแต่ง เช่น ดอกไม้สำเร็จรูป ดอกไม้สด ดอกไม้พลาสติกไว้จำหน่ายงานมงคล และงานศพเป็นส่วนนำผู้ด้านขวามือเป็นอาคารซึ่งใหญ่กว่ามีกิจกรรมขายส่งผักเป็นส่วนนำผู้ และรอบ ๆ ตัวอาคารทั้ง 2 นี้ กับบริเวณที่ว่าง ๆ ทั้งภายในตลาด และภายนอกตลาดบริเวณทางเท้าสองฟากถนนเต็มไปด้วยแม่ค้าดอกไม้หาบเร่ และแบกะดิน (ดอกไม้กองกับพื้น) วางขายโดยเช่าที่จากเจ้าของตลาด หรือเจ้าของตึกแถว เพื่อขายสินค้าทั้งขายปลีกและขายส่ง

ตลาดสดปากคลองตลาด เป็นตลาดที่อยู่ในความดูแลขององค์การตลาดกระทรวงมหาดไทยมีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2496 มีจำนวนแผง 1,360 แผง ตั้งอยู่ในเขตพระนคร ระหว่างถนนจักรเพชรและแม่น้ำเจ้าพระยา โดยหันหน้าตลาดสู่ถนนอัษฎางค์ (เลียบบคลองหลอด) ด้านซ้ายติดถนนเลียบบแม่น้ำเจ้าพระยา ด้านขวาติดถนนจักรเพชรและด้านหลังติดซอยท่ากลางเชื่อมต่อกับตลาดยอดพิมาน

บริเวณตัวตลาดแบ่งเป็น 2 อาคาร อาคารแรกเป็นตึกแถวด้านข้างถนนจักรเพชร และตึกแถวรอบตลาด จะเป็นแผงลอยขายสินค้า เครื่องอุปโภคบริโภคของชำ ทั้งขายส่งและขายปลีก อาคารถัดมาเป็นอาคารเปิดโล่งจนถึงท่าขึ้นสินค้า ริมน้ำเจ้าพระยา จะเป็นอาคารที่มีสินค้าผักและผลไม้มากที่สุด ทั้งเป็นแผงลอย และวางกองกับพื้นปูนซีเมนต์เป็นลือล ๆ ใหม่มั้งเป็นแผง และหาบเร่ที่วางขายดอกไม้บริเวณที่ว่างทางเท้าและทางเดินรอบ ๆ ตลาด

สภาพทางสังคมร่วมกันของกลุ่มตลาดปากคลองตลาด

ตลาดยอดพิมาน ตลาดส่งเสริมเกษตรไทย และตลาดสดปากคลองตลาด นอกจากจะมีลักษณะทางกายภาพ โดยมีที่ตั้งใกล้เคียงกันแล้ว จากการสำรวจยังพบว่าตลาดทั้ง 3 ยังมีลักษณะร่วมกันในกลุ่มตลาดปากคลองตลาดดังนี้

สินค้า สินค้าหลักของตลาดทั้ง 3 คือ ผลผลิตทางการเกษตร อันได้แก่ ผัก ผลไม้ และดอกไม้

สำหรับดอกไม้ที่ดำเนินการซื้อ-ขายอยู่ที่ตลาดปากคลองตลาดฯ นั้น นอกจากผู้ประกอบการค้าจะได้ดอกไม้ที่มีที่มาจากแหล่งหรือย่านที่เพาะปลูกเป็นหลักแล้ว (ตั้งจากกล่าวถึงแหล่งเพาะปลูกในหัวข้อการเดินทางของดอกไม้ในหน้าถัดไปของบทนี้) ผู้ประกอบการก็ยังสามารถได้ดอกไม้มาจากวิธีการต่าง ๆ จากการศึกษพบว่า มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. ผู้ประกอบการค้าจะรับซื้อดอกไม้ที่ปากคลองฯ โดยชาวสวนที่อยู่บนละแวกใกล้เคียงกับปากคลองฯ และมีการคมนาคมสะดวกจะมาซื้อขายและส่งดอกไม้เองโดยตรง โดยไม่ผ่านคนกลางคือ พ่อค้าท้องถิ่น นายหน้า
2. ผู้ประกอบการไปรับ-ซื้อ โดยตรงจากชาวสวน จากพ่อค้าท้องถิ่น
3. ผู้ประกอบการในระดับต่าง ๆ ได้แก่ ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก พ่อค้าท้องถิ่น นายหน้าจะมีส่วนดอกไม้ของตนเอง และบางรายก็เข้าหุ้บปลูกดอกไม้กับเจ้าของสวนทำให้มีสินค้าดอกไม้ออกมาขายได้ตลอด
4. ผู้ประกอบการค้าได้สินค้าดอกไม้ มาจากพ่อค้าท้องถิ่น นายหน้า หรือตัวแทนดอกไม้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งดอกไม้ออกมาขายที่ปากคลองฯ ทำให้ผู้ประกอบการค้ามีดอกไม้มาขายตามบริการลูกค้าทั้งที่ปากคลองและต่างจังหวัดได้ทุกฤดูกาล
5. ผู้ประกอบการใช้ชีวิตผูกพันชาวสวน (ให้กู้ยืมเงิน) ให้นำดอกไม้มาขายให้ตนโดยหักคืนเงินขาระหนี้กัน และเงินที่เหลือจากการใช้หนี้แล้วจึงจะเป็นรายได้ของชาวสวนไป

สถานที่ สถานที่สำหรับวางดอกไม้ไว้จำหน่าย มักอยู่ริมถนนใหญ่ (ถนนจักรเพชร) และหน้าตลาดกลางทั้งสามแห่งกล่าวคือ

1. โครงสร้างของตลาดสดปากคลองตลาด และตลาดยอดพิมานนั้น จะแบ่งออกได้เป็นสามส่วนคือ ส่วนแรกซึ่งอยู่ติดกับทางเข้าของตลาดจะเป็นที่สำหรับจัดไว้จำหน่ายดอกไม้สดและของชำ ส่วนกลางเป็นแผงขายผลไม้ และส่วนานสุดเป็นการขายส่งผักสด ผลไม้และดอกไม้
2. สำหรับตลาดส่งเสริมเกษตรไทยได้ถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนหน้าเป็นที่จำหน่ายดอกไม้สดและดอกไม้แห้ง กับส่วนในที่จำหน่ายผักสด

ฉะนั้น จะเห็นว่าลักษณะโครงสร้างของตลาดที่จัดไว้ นั้น การจำหน่ายดอกไม้สด จะต้องอยู่ส่วนหน้าของตลาด ทั้งนี้เนื่องจากดอกไม้เป็นสินค้าที่บอบช้ำง่าย และมีอายุสั้น จึงต้องจัดไว้ส่วนหน้าของตลาด เพื่อให้ขายหมดไว และยังเป็นความสะดวกแก่การขนส่งดอกไม้ริมถนน รวมทั้งสะดวกแก่การเรียกลูกค้าที่เดินผ่านไปมาทางเท้าให้ซื้อดอกไม้ได้ง่าย นอกจากนั้นพื้นที่ของตลาดกลางทั้งสามแห่ง ยังมีบริเวณค้ำแคบทำให้สถานที่ของตลาดที่มีอยู่ ไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ ทำให้ผู้ค้าดอกไม้บางส่วนจึงต้องวางจำหน่ายอยู่ริมถนนติดกับทางเข้าของตลาด

การขนส่งและการบรรจุหีบห่อ เพื่อจำหน่ายโดยทั่วไป ผู้ขายส่งจะมีสถานที่จำหน่ายดอกไม้อยู่ในบริเวณตลาด ดังนั้นลูกค้าหรือผู้ซื้อจะต้องไปติดต่อกับผู้ขายส่งที่ตลาดกลางด้วยตนเอง แต่สำหรับลูกค้าที่อยู่ห่างไกล ผู้ขายส่งจะส่งดอกไม้ไปให้ ซึ่งจะต้องเสียค่าขนส่งเฉลี่ยละ 10 บาท หรือกล่องละ 30 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางส่วนใหญ่มักจะขนส่งโดยทางรถยนต์ เช่น ไปยังจังหวัดชลบุรี นครสวรรค์ และภูเก็ต เป็นต้น และมีบางส่วนที่ส่งไปทางรถไฟจะต้องเสียค่าขนส่งกีโรกรัมและ 3.50 บาท การขนส่งโดยทางรถไฟส่วนมากจะไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา (หาดใหญ่) และนราธิวาส เป็นต้น การขนส่งทางเรือส่วนใหญ่มักจะเป็นการรับส่งดอกไม้ในและแวกสวนใกล้เคียง เขตกรุงเทพฯ พังงอนบุรี

ลักษณะ-ของการขาย กลุ่มตลาดปากคลองทั้ง 3 ตลาด จะมีทั้งการขายส่ง และขายปลีก จากการสำรวจพบว่า ผู้ประกอบการค้าที่อยู่ภายในอาคารส่วนในสุดของตลาด ที่ติดกับท่าขึ้น-ส่งสินค้าและชอยท่ากลาง จะเป็นลักษณะของการขายส่ง 90% โดยมีการขายปลีกอยู่ประปราย และพื้นที่ในการตั้งวางสินค้าจะเป็นลักษณะของลานซีเมนต์กว้างโดยมีสินค้ากองอยู่มากมายและเป็นที่พักของสินค้ากองขายอยู่กับพื้น เพื่อให้ผู้ประกอบการ (ยี่ปี่ว) รอจะส่งไปให้ลูกค้าขาประจำหรือลูกค้าที่มารับซื้อถึงที่ รวมทั้งขายให้กับลูกค้าทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่คนซื้อประจำที่ต้องการจะซื้อสินค้าเป็นจำนวนมาก ๆ

สำหรับ อาคารที่เปิดร่องอยู่ตรงกลาง ของกลุ่มตลาดปากคลองๆ จะมีลักษณะของการขายทั้งขายส่งและขายปลีก ถ้าลูกค้าต้องการ และร้านจะเป็น

ลักษณะของแผงลอยและแบ่งเป็นสื่อคเล็ก ๆ 1-3 เมตร ทาให้ปริมาณสินค้าที่ผู้ประกอบการนำมาเสนอขายให้ลูกค้า จะมีปริมาณน้อยกว่า ผู้ประกอบการค้าที่อยู่ภายในอาคารส่วนในสุดของตลาดที่มีพื้นที่ในการขายมากกว่า 5-10 เมตร ขึ้นไป

ลักษณะของการขายที่อยู่ภายนอกอาคารของตลาด อันได้แก่ ผู้ประกอบการที่เป็นตึกแถวที่อยู่บริเวณรอบตลาดมีอยู่ประมาณ 40% ทั้งด้านข้างและด้านหน้าของตลาด โดยมีรูปแบบของการขาย ทั้งขายส่งและขายปลีก ผู้ขายถัดมาอีก 50% คือ พ่อค้า แม่ค้า หาบเร่ แบกะดิน (ขายสินค้ากองกับพื้น) โดยไม่มีอาคารร้าน จะมีแต่รูปแบบของการขายปลีกเล็ก ๆ น้อย ๆ และขายเหมาให้ลูกค้าไปเลย ถ้าพ่อค้าแม่ค้าพอใจ อีก 10% ที่เหลือจะเป็นรูปแบบของการขายอยู่ในรถบิกอัทท์ที่ผู้ประกอบการจอดอยู่ข้างทางริมถนนตั้งแต่บริเวณด้านข้างโรงเรียนสวนกุหลาบเข้าสู่ถนนจักรเพชร และถนนบ้านหม้อตลอดจนซอยต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบ ๆ ตลาด มีทั้งขายส่งและขายปลีก แล้วแต่ลูกค้าพอใจ นับเวลาให้มาส่งของได้

การชำระเงิน ในการซื้อขายดอกไม้ที่ปากคลองฯ ผู้ประกอบการค้าจะชำระค่าดอกไม้มี 3 ประเภท คือ

1. ชำระเป็นเงินสดทันที
2. การให้เครดิตกันระหว่างผู้ประกอบการค้าในระดับต่างๆ ได้แก่ ชาวสวนพ่อค้าท้องถิ่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก นายหน้า นำสินค้าไปขายก่อนและชำระเงินภายหลัง เมื่อถึงกำหนดตกลงกัน

3. การชำระเงินบางส่วน โดยผู้ประกอบการจะจ่ายให้ก่อนประมาณครึ่งหนึ่งของราคาดอกไม้ทั้งหมดที่ซื้อในแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นซื้อจากชาวสวน พ่อค้าท้องถิ่น ผู้ค้าปลีก ผู้ค้าส่ง และที่เหลือจะจ่ายให้อีกเมื่อขายดอกไม้ได้แล้ว

เวลาดำเนินการของตลาด โดยแบ่งตามลักษณะของผู้ค้าดอกไม้แล้วจะ
ได้เวลาดำเนินการดำเนินการของแม่ค้าดอกไม้ปากคลองฯ เป็น 3 ประเภท คือ

ผู้ค้าแผงลอย เวลาค้าขายระหว่าง 03.00 - 18.00 น.

ผู้ค้าห้องแถว เวลาค้าขายระหว่าง 07.00 - 18.30 น.

ผู้ค้าหาบเร่ เวลาค้าขายระหว่าง 06.00 - 20.00 น.

ผู้ค้าแบกะดิน (ขายสินค้ากองกับพื้น) เวลาค้าขายระหว่าง

00.01 - 24.00 น. ตลอดทั้งคืนโดยรับช่วงกันเป็นชั่วโมง ๆ ระหว่างแม่ค้าด้วยกัน แบ่งช่วงเวลากันขายกลุ่มหนึ่งประมาณ 1-4 คนแล้วแต่ตกลงเวลา

การเดินทางของดอกไม้

ก่อนที่ดอกไม้จะมาถึงมือของแม่ค้าดอกไม้ แล้วส่งต่อไปกับผู้ซื้อหรือลูกค้า ที่มาหาซื้อดอกไม้ที่ปากคลองฯ ใดนั้น ก็จะต้องมีที่มาและผ่านขั้นตอนแรก คือ การปลุกเลี้ยงของชาวสวนทั้งที่เป็นผู้ปลุกเลี้ยงรายย่อยทำมางำไร่ จนถึงผู้ปลุกเลี้ยงรายใหญ่ 50-60 ไร่ขึ้นไป และชาวสวนได้มีการรวมตัวกัน ของผู้ปลุกเลี้ยงหลาย ๆ ราย จัดตั้งเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนทั้งการส่งออกดอกไม้ไปต่างประเทศ และส่งมาจำหน่ายภายในประเทศ ที่ตลาดปากคลองฯ ซึ่งเป็นทั้งแหล่งค้าส่งและขายปลีกดอกไม้ทุกชนิด ที่สำคัญของประเทศที่อยู่ในกรุงเทพฯ

อนึ่ง การรวมตัวกันของชาวสวนผู้ปลุกเลี้ยงได้มีการจัดตั้งขึ้นเป็นบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนทั้งที่มีที่ตั้งอยู่ที่ตลาดปากคลองฯ เช่น ร้านทานตะวันฟลอริสท์จำกัด ห้างหุ้นส่วนเบญจพันธ์ฟูลาวเวอร์ จำกัด เป็นต้น และที่มีที่ตั้งอยู่นอกตลาดปากคลองฯ ก็ดี ย่อมทำให้เกิดผลดีต่อผู้ปลุกเลี้ยงและแม่ค้าดอกไม้ โดยที่ผู้ปลุกเลี้ยงจะมีตลาดรับซื้อดอกไม้ จำนวนดอกไม้ที่แน่นอน ทำให้ผู้ปลุกลดการเสี่ยงต่อการขายดอกไม้ไม่ได้ ในช่วงที่ดอกไม้ออกมามาก หรือขาดทุนและลดการเสี่ยงต่อการชำระเงินของผู้ค้ารายต่าง ๆ ในปากคลองฯ ที่จะมาซื้อดอกไม้จากผู้ปลุกเลี้ยง โดยการวางแผนเครดิตเอาดอกไม้ไปขายก่อน เพราะบริษัทจะมีการกำหนดเงื่อนไขที่รัดกุม เช่น มีการจำกัดเครดิตการให้ดอกไม้ แก่ผู้ค้านำไปขาย การควบคุมหลัง-ความเป็นมาของผู้ค้าประเภทต่าง ๆ ในตลาดปากคลองฯ ว่าน่าเชื่อถือ-ไว้ใจได้หรือไม่ ในเงื่อนไขนี้ ผู้ค้าหาบเร่ แบกะดิน คุณจะเสียเปรียบแก่ผู้ค้าตึกแถว แผงลอยในด้านความน่าเชื่อถือ เพราะผู้ค้าตึกแถว แผงลอย คุณมีลักษณะหลักทรัพย์ร้านและรายได้ที่มากกว่าและบริษัทกลุ่มผู้ปลุกเลี้ยงสามารถติดตามการชดใช้หนี้ได้ง่ายกว่า ผู้ค้าหาบเร่ แบกะดินที่มีที่อยู่รายได้ไม่แน่นอน

ดอกไม้ ที่ส่งมาขายที่ปากคลองตลาดฯ จะมีที่มาทั้งจากภายในประเทศ และต่างประเทศ จากภายในประเทศ จะเป็นดอกไม้ที่มาจากเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด สำหรับภายในกรุงเทพฯ ได้แก่ เขตบางแค หนองแขม

ภาษีเจริญ ดลิ่งชัน และกระทู้มแบน เป็นต้น สำหรับดอกไม้ที่มาจากต่างจังหวัด ได้แก่ นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน เป็นต้น

ดอกไม้ ที่มาจากต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศเนเธอร์แลนด์ สวิตเซอร์แลนด์ เบลเยียม เดนมาร์ก อเมริกา ไต้หวัน สิงคโปร์ มาเลเซีย เป็นต้น

ด้านการขนส่งดอกไม้ มีทั้งเครื่องบิน รถไฟ รถยนต์ และ เรือยนต์ เมื่อดอกไม้มาถึงมือแม่ค้า ประเภทต่าง ๆ ที่ปากคลองตลาดแล้ว ขั้นตอนต่อไป ก็จะเป็นลักษณะของการรับ-ซื้อขายดอกไม้ ในหัวข้อวิธีการตลาดของดอกไม้

วิธีการตลาดของดอกไม้

แม่ค้าดอกไม้ ต้องพบปะผู้คนและรู้จักวิถีทางของตลาดที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับเชอานการหารายได้ ซื้อดอกไม้ ฟังพาเครดิต นำดอกไม้มาขายก่อน และมีความสัมพันธ์กัน ในวิธีการตลาดของดอกไม้ ซึ่งประกอบไปด้วยบุคคลผู้ซึ่งประกอบการค้าในระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ชาวสวน พ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าส่งออก นายหน้า พ่อค้าปลีก และหน้าที่ของตลาดในการแลกเปลี่ยนสินค้าดอกไม้ อันได้แก่ การซื้อรวบรวมดอกไม้ จากแหล่งผลิตผ่านคนกลางสู่ลูกค้า และการขาย การกำหนดราคาดอกไม้จากผู้ซื้อสู่ผู้ขาย ตลอดจนสิ่งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมวิธีการตลาดดอกไม้ ให้ดำเนินไปด้วยดี ได้แก่ ทู่น และข้อมูลข่าวสารการตลาด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิธีการตลาดดอกไม้ในปากคลองตลาด จากการศึกษาพบว่า เมื่อชาวสวนผลิตดอกไม้ออกมาแล้ว ก็จะขายให้กับผู้ประกอบการค้าในระดับต่าง ๆ ครอบคลุมบทบาทของพ่อค้าคนกลางในระดับต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. พ่อค้าส่ง ผู้ค้าระดับนี้จะซื้อ-ขายดอกไม้จากพ่อค้าในตลาดท้องถิ่น นายหน้าและชาวสวน มีอุปกรณ์ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องชั่ง รถบรรทุก และที่เก็บสินค้าอย่างครบครันจากนั้นจะนำดอกไม้ที่ได้มาเก็บรักษาบรรจุหีบห่อใส่ แข่ง ลัง หรือรักษาไว้ในตู้แช่รักษาความเย็นเพื่อเตรียมส่งให้กับลูกค้า ซึ่งได้แก่

พ่อค้าส่งออก พ่อค้าปลีก เจ้าของร้านดอกไม้ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด และผู้ค้าส่งประเภทนี้มักให้สินเชื่อกับพ่อค้าในระดับท้องถิ่นและชาวสวนด้วย

2. นายหน้า ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการซื้อหาดอกไม้ให้กับผู้ค้าส่งในตลาดปากคลองฯ ตามที่ผู้ค้าส่งและเจ้าของร้านดอกไม้ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดต้องการไม่ว่าจะเป็นดอกไม้ไทยหรือดอกไม้นอก ที่ลูกค้ากำลังนิยมหรือทั่วไป อีกทั้งนายหน้ายังเป็นตัวแทนของตลาดดอกไม้ในท้องถิ่น ต่างจังหวัดหรือรับดอกไม้จากชาวสวนที่มาฝากขายดอกไม้ และนายหน้าจะทำหน้าที่ส่งต่อดอกไม้ให้ผู้ค้าส่ง รับซื้อต่อไป โดยนายหน้าจะได้รับผลตอบแทนในรูปค่าบริการ โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของราคาที่ขายได้หรือจำนวนของดอกไม้ที่รวบรวมมาได้ เช่น ดอกไม้ 1 ช่อ 100 กวา ผู้ค้าส่งให้ราคา 500 บาท หัก 10% = 50 บาท เป็นค่านายหน้าให้กับนายหน้าที่ไปวิ่งหามาจากชาวสวนหรือพ่อค้าท้องถิ่นนำมาเสนอให้ และสำหรับเปอร์เซ็นต์ของนายหน้าจะได้เท่าไรนั้น ขึ้นอยู่กับการตกลงของผู้ค้ากับนายหน้า ส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์พบว่า มีตั้งแต่ 5-20% ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและความนิยมของลูกค้า นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์แม่ค้ายังพบว่านายหน้าบางคนทำหน้าที่เป็นผู้ให้สินเชื่อกับเงินกู้แก่แม่ค้าและชาวสวนรวมทั้งคอยติดตามการชำระหนี้ จากแม่ค้าดอกไม้ และชาวสวนที่ขอกู้ไปและจากการจ้างวานของผู้ประกอบการค้าในตลาดปากคลองฯ ให้ทวงหนี้คืน

3. พ่อค้าปลีก ผู้ค้าระดับนี้ เป็นพ่อค้าแม่ค้ารายย่อย ใต้ท้อง ผู้ค้าห้องแถวร้านรับจัดดอกไม้ แผงลอย หาบเร่ แบกะดิน โดยจะไปซื้อหาดอกไม้จากผู้ค้าส่งในตลาดปากคลองฯ และได้จากชาวสวนมาขายให้ที่ปากคลองฯ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ค้าประเภทนี้ซื้อขายดอกไม้โดยส่วนใหญ่ไม่ผ่านนายหน้า เนื่องจากการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ทุนต่ำ ถ้าจะมีผ่านนายหน้าก็จะเป็นผู้ค้าห้องแถวหรือร้านที่มีทุนมากและต้องการจะได้ดอกไม้ที่หายาก และได้ราคาดีมาขายเป็นบางฤดู เพราะส่วนใหญ่ผู้ค้าปลีกประเภท หาบเร่ แผงลอย ขายของแบกะดินจะมีทุนน้อย และสินค้าคือดอกไม้จะเป็นดอกไม้ธรรมดาที่มีอยู่ทั่วไปราคาไม่แพงและขายได้ทั้งปี ได้แก่ดอกบัว กุหลาบ ดาวเรือง และกล้วยไม้ ซึ่งมีมากมายหลายชนิดอยู่แล้ว ที่ปากคลองตลาด ทำให้ลดค่าใช้จ่ายในการไม่ต้องไปซื้อหา

สินค้ามาขาย จากภายนอกตลาดปากคลองฯ และไม่ต้องเสียค่านายหน้าหาดอกไม้ มาส่งให้

ผู้ค้าประเภทนี้ ส่วนมากจะมีปัญหาในเรื่องสถานที่วางขายดอกไม้บน ทางเท้า และรายได้เนื่องจากบางฤดูกาลดอกไม้ออกสู่ตลาดมาก ทำให้ราคาตก ขายได้น้อย ดอกไม้เหลือเน่าเสียก็ต้องทิ้งทำให้แม่ค้าบางคนเกิดปัญหา เรื่องทุน ถ้าไม่มีเงินสำรองก็ต้องเป็นหนี้ ไปกู้ยืมเงินหรือซื้อดอกไม้จากผู้ประกอบการ ในตลาดปากคลองฯ ปล่อยให้เครดิตมาขายก่อน แล้วค่อยหักใช้คืนเป็นเงินสดภายหลังจากการขายดอกไม้แล้ว

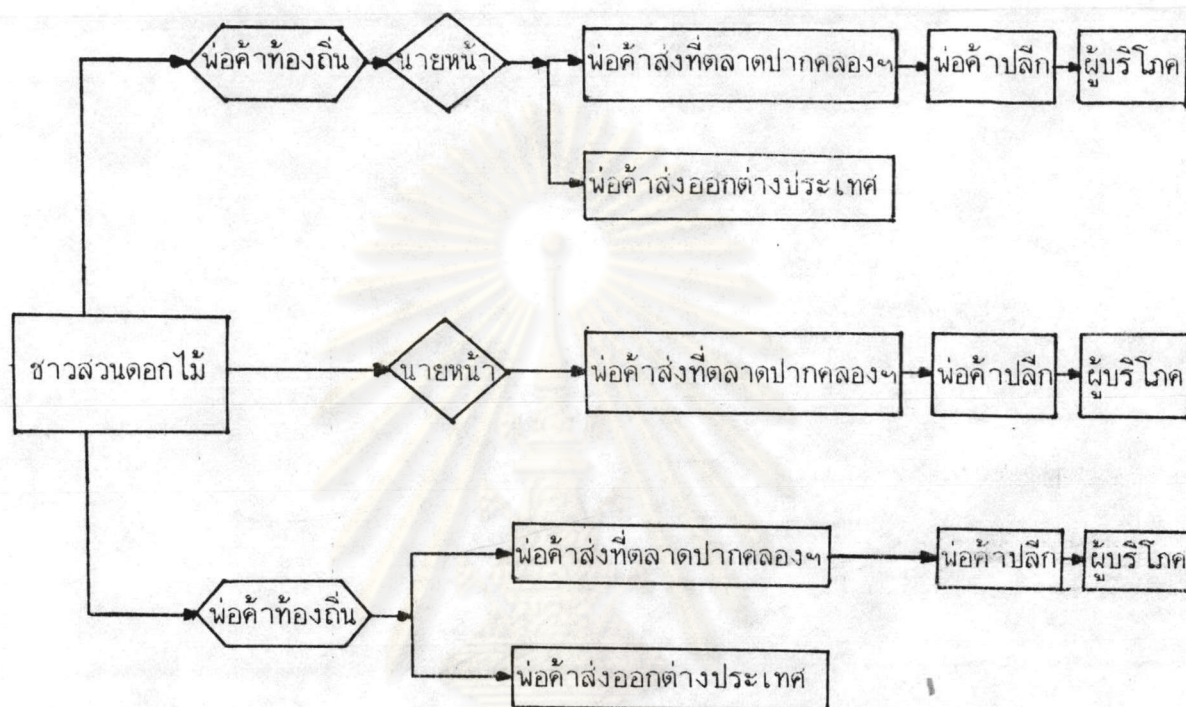
4. พ่อค้าท้องถิ่น ผู้ค้าระดับนี้จะทำการรวบรวมรับซื้อดอกไม้จากชาวสวนโดยตรง มีความใกล้ชิดกับชาวสวนมาก เพราะเป็นบุคคลในท้องถิ่นนั้น ๆ และพ่อค้าท้องถิ่นจะทำหน้าที่นำดอกไม้มาบรรจุหีบห่อใส่แข่ง หรือลังเพื่อนำมาขาย ต่อให้แก่ผู้ประกอบการที่ตลาดปากคลองฯ นอกจากพ่อค้าท้องถิ่นจะรับซื้อดอกไม้แล้ว พ่อค้าท้องถิ่นยังให้บริการสินเชื่อและการขายเครื่องมืออุปกรณ์ ยาฆ่าแมลง และ เมล็ดพันธุ์ต่าง ๆ ให้แก่ชาวสวนอีกด้วย

5. พ่อค้าส่งออก จะรับซื้อดอกไม้ทั้งจากพ่อค้าท้องถิ่น ผู้ประกอบการค้าส่งในตลาดปากคลองฯ นายหน้าและชาวสวน กลุ่มผู้ปลูกเลี้ยงดอกไม้ สหกรณ์ผู้ปลูกเลี้ยงดอกไม้ เพื่อทำการส่งออกดอกไม้ ไปขายให้แก่ผู้ซื้อในต่างประเทศ

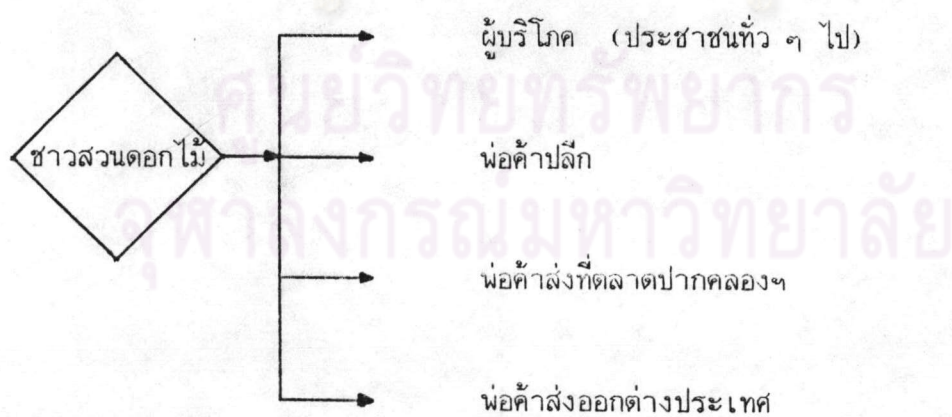
ศูนย์วิทยพัชรากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่กล่าวมาข้างต้นเราพอสรุปวิธีการตลาดของดอกไม้ที่ปากคลองตลาดได้ดังนี้

แผนภูมิแสดงวิธีการตลาดของดอกไม้จากผู้ผลิตผ่านคนกลางสู่ผู้บริโภค

แผนภูมิแสดงวิธีการตลาดของดอกไม้จากผลิสู่ผู้บริโภคประเภทต่าง ๆ โดยตรง

ที่มา : ข้อมูลจากภาคสนาม

จากแผนภูมิวิถีการตลาดมีข้อน่าสังเกตคือ

1. ชาวสวนดอกไม้ จะทำการซื้อขายดอกไม้โดยตรงกับผู้บริโภคและผ่านคนกลาง คือ พ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าขายส่ง พ่อค้าขายปลีก ผู้ค้าส่งออกต่างประเทศ และฝากขายกับนายหน้า ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ชาวสวน 40% ที่นำดอกไม้มาส่งให้กับพ่อค้าขายส่งและมานั่งขายเองที่ตลาด พบว่าเพื่อต้องการกำไรโดยตรงไม่ต้องผ่านนายหน้าและคนกลาง ซึ่งจะทำให้ชาวสวนได้กำไรน้อยและปัจจุบันถนนหนทางไปมาสะดวก ในตอนเย็น หลังจากชาวสวนเลิกงานในสวนแล้ว ก็จะมีเวลาว่างนำดอกไม้ที่ตัดแล้วใส่รถปิกอัพเอามาส่งขายตอนกลางคืนได้เลย และอีก 60% ยังใช้วิธีการผ่านคนกลางและนายหน้า เนื่องจากทุนน้อยไม่มีพาหนะในการนำส่งดอกไม้และไม่อยากเสี่ยงต่อการลงทุนไปขายเอง ทำเลในการขายไม่มีผู้การขายที่แน่นอนโดยผ่านช่องทางของคนกลางทำให้มีตลาดรับซื้อและลูกค้าประจำมีรายได้ที่แน่นอนกว่าประเภทที่ชาวสวนไปนั่งขายเอง

2. ทำให้ลดบทบาทของคนกลางและนายหน้าลง ทำให้ทั้งชาวสวนและผู้ค้าปลีก หาบเร่ แผงลอย แบบกะดิน ได้มีโอกาสเลือกซื้อดอกไม้โดยตรงจากชาวสวนที่มาฝากขาย และชาวสวนนำมาขายเองที่ปากคลองฯ ในราคาต่ำและทำให้ไม่โดนหักเปอร์เซ็นต์ในการขายดอกไม้จากคนกลาง

3. การซื้อ-ขาย ดอกไม้ทั่ว ๆ ไป จะทำการตกลงกันด้วยวาจา หากพ่อค้าในตลาดกลางดอกไม้ที่ปากคลองฯ ต้องการจะรับซื้อดอกไม้จากชาวสวนจากพ่อค้าท้องถิ่น และนายหน้าก็จะแจ้งราคาซื้อไปยังพ่อค้าท้องถิ่น ชาวสวนโดยใช้โทรศัพท์ติดต่อหรือส่งใบแจ้งราคาไปให้หากพ่อค้าท้องถิ่น ชาวสวนตกลงขายก็จะส่งสินค้ามายังตลาดปากคลองฯ โดยดอกไม้ถ้าใส่แข่งมากก็จะมีป้ายชื่อแผงผู้รับผิดชอบที่แข่งเรียบร้อย เช่น เงินน้อย เจี๊จั่ง เมื่อรถเทียบท่ากุลีของตลาดก็จะขนดอกไม้ลงและเข้าไปส่งตามแผงหรือซื้อร้านที่ระบุในป้ายให้เรียบร้อย

ลักษณะการรับ-ซื้อขายดอกไม้

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะการซื้อขายแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. ชาวสวนนำดอกไม้ไปขายให้แก่ผู้ค้าปลีกและผู้ค้าส่งที่อยู่ในตลาดปากคลองเองกับขายผ่านพ่อค้าท้องถิ่นและนายหน้า

2. ลักษณะการรับ-ซื้อขายดอกไม้จะขึ้นอยู่กับฤดูกาล ถ้าเป็นฤดูกาลปกติพ่อค้าก็จะซื้อขายดอกไม้ผ่านคนกลางตามปกติ หากเป็นช่วงที่ดอกไม้เข้าสู่ตลาดน้อยคือช่วงฤดูแล้งนอกจากจะซื้อขายโดยตรงติดต่อผ่านนายหน้า และพ่อค้าท้องถิ่นแล้ว พ่อค้าส่งก็จะเข้ามาติดต่อขอซื้อดอกไม้จากชาวสวนเองเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าเป็นฤดูที่ดอกไม้เข้าสู่ตลาดมาก คือช่วงฤดูฝนหากพ่อค้าไม่มาซื้อหรือเหมาสวน ชาวสวนก็จะนำดอกไม้ไปวางขายที่แผงในตลาดเองหรือ เสนอขายให้แก่ผู้ประกอบการในตลาดปากคลองฯ ทำให้ผู้ประกอบการลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งลง และไม่ผ่านนายหน้าทำให้ดอกไม้ในช่วงฤดูฝนมีราคาไม่แพง

3. เวลาทำการรับซื้อ-ขายดอกไม้ที่ปากคลองฯ จะเริ่มกันตอนเช้า มีระหว่างเวลา 03.00-06.00 น. และในเวลากลางคืนระหว่าง 20.00-24.00 น.

การกำหนดราคาซื้อขาย จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในตลาดปากคลองฯ ทำให้สามารถแบ่งวิธีการกำหนดราคาซื้อขายดอกไม้ที่ตลาดปากคลองฯ ได้ดังนี้

วิธีแรก ผู้ค้าในตลาด ผู้ค้าท้องถิ่นและนายหน้าจะออกไปติดต่อกับชาวสวนเพื่อรับซื้อดอกไม้ในลักษณะแบบเหมาสวนทั้งหมด โดยกำหนดราคาเหมาตามราคาตลาด ฤดูกาลผลิต และปริมาณความต้องการของตลาดช่วงเวลานั้น เช่น ดอกไม้ในฤดูแล้ง มีจำนวนดอกไม้มีน้อยทำให้ดอกไม้ได้ราคาดี มีราคาซื้อขายสูง

วิธีที่สอง กำหนดราคาตามน้ำหนักและชนิดของดอกไม้ (กิโลกรัม) ที่บรรจุในเชิง ลัง หีบ หรือห่อ เช่น 1 เชิง 50 กิโลกรัม ถ้าเป็นดอกไม้กล้วยไม้หวายแดง กิโลกรัมละ 10 บาท = $(50 \times 10) = 500$ บาท/1 เชิง

วิธีที่สาม การกำหนดราคาซื้อขายในลักษณะ "ตกเขียว" โดยเจ้าของเงินทุนหรือพ่อค้าเมื่อถึงฤดูตัดดอกไม้ขายก็จะไปตีราคาที่หน้าสวนตามแต่จะตกลงกันว่าจะเหมาสวนหรือผูกราคาเป็นกิโลกรัม แล้วหักเงินทุนที่ชาวสวนยอมรับจาก

พ่อค้ามาทำการเพาะปลูก แล้วก่อนหน้านั้นเพื่อชำระหนี้ เงินที่เหลือ จึง เป็นกำไร ของชาวสวน ส่วนราคาที่จะกำหนดขึ้นนั้นเป็นไปตามปริมาณความต้องการของ ตลาดเช่นกัน

วิธีที่สี่ กำหนดราคาโดยชาวสวนที่นำดอกไม้มาขายเองที่ตลาดโดยตรง และเมื่อมีสินค้าเหลือจากการขายในแต่ละวัน ชาวสวนจะฝากผู้ค้าปลีกประจำได้ แก่ แม่ค้าแผงลอยในตลาดขายต่อ แล้วคิดเปอร์เซ็นต์ของราคาที่ยขายได้ให้โดย เปอร์เซ็นต์ที่ให้นั้น แล้วแต่จะตกลงกัน โดยเฉลี่ยแล้ว 10-20% ของราคาที่ยขาย ได้ เช่น ชาวสวนฝากดอกไม้ขาย 50 ก้า ก้าละ 20 บาท = $(50 \times 20) = 100$ บาทและแบ่งเปอร์เซ็นต์ให้ผู้รับฝากขาย 10% ของราคาที่ยขายได้ทั้งหมด (1000 บาท) เพราะฉะนั้นผู้รับฝากขายจะได้ 100 บาท จากการขายดอกไม้ทั้งหมด 50 ก้าแต่ถ้าดอกไม้ขายไม่หมด จำนวนเปอร์เซ็นต์ที่ผู้รับฝากขายจะได้ ก็ลดลงตาม ส่วนที่ยขายได้ และนอกจากนี้ การคิดเปอร์เซ็นต์ที่ฝากขาย ยังขึ้นอยู่กับจำนวนและ ราคาของดอกไม้ในขณะนั้น ถ้าดอกไม้ราคาดี เปอร์เซ็นต์ที่ได้จากการฝากขายก็ จะสูง

นอกจากนั้นชาวสวนยังขายให้กับผู้ค้าปลีกรายย่อย หาบเร่ แบกะดิน ทรายขายให้ในราคาต่ำ และต้องชำระเงินสดทันที ทั้งนี้เพราะผู้ค้าปลีกเหล่านี้ ไม่มีร้านที่ตั้งอยู่อาศัยแน่นอนพอที่จะนำเชื่อถือ ไว้วางใจได้อาจทำให้ชาวสวนเกิด ปัญหาในการเรียกตามเก็บเงินคืนในภายหลัง

วิธีสุดท้าย พ่อค้าในตลาดที่ออกไปรวบรวมและซื้อโดยตรงจากชาวสวน และนำมาขายเองเป็นผู้กำหนดราคาซื้อขาย โดยคิดราคาให้แก่ชาวสวนตามราคา ที่ขายได้ หลังจากหักค่าใช้จ่ายและค่าบริการออกไปแล้ว

ความสัมพันธ์ระหว่างราคาดอกไม้กับฤดูกาล

ช่วงเวลาที่มีดอกไม้ราคาแพง คือ ฤดูแล้ง ระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม เนื่องจากมีดอกไม้เข้าสู่ตลาดน้อย และในช่วงที่ดอกไม้มีราคาซื้อขาย ต่ำ คือ ช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม และฤดูหนาว ระหว่าง

เดือน พฤศจิกายน - มกราคม ซึ่งเป็นฤดูที่ดอกไม้ออกสู่ตลาดมากและยิ่งเดือนที่ดอกไม้มีราคาถูกที่สุดคือเดือนสิงหาคม - กันยายน เพราะฝนตกชุก ทำให้แม่ค้าขายดอกไม้มีน้อยและราคาถูกกว่าในฤดูหนาวที่ราคาถูกกว่าอยู่แล้ว

ช่วงเทศกาลและวันสำคัญต่าง ๆ มีผลทำให้ดอกไม้ขายได้มากและราคาดีเช่นกัน ได้แก่ ช่วงเดือนตุลาคม - กุมภาพันธ์ เนื่องจากตรงกับวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันปิยมหาราช วันลอยกระทง วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันคริสต์มาส เทศกาลขึ้นปีใหม่ ตรุษจีน วาเลนไทน์ พิธีมงคลต่าง ๆ เป็นต้น

สิ่งที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวกทางการตลาดของดอกไม้

1. ทูท จากการสัมภาษณ์ชาวสวนที่มาส่งดอกไม้ที่ปากคลองฯ ในด้านทูทพบว่า นอกจากชาวสวนจะใช้ทุนของตนเองแล้ว ยังจะใช้ทุนจากพ่อค้าดอกไม้ในท้องถิ่น โดยพ่อค้าจะให้เงินกู้ อุปกรณ์และสิ่งของที่ใช้จ่ายในการปลูกดอกไม้ เช่น ปุ๋ย ยา เมล็ดพันธุ์ มาใช้ก่อน ทั้งนี้นอกจากพ่อค้าจะให้ความช่วยเหลือด้านเงินทุนสำหรับใช้ลงทุนเมื่อถึงฤดูเพาะปลูกแล้ว ยังเป็นการสร้างความผูกพันกับชาวสวน โดยเมื่อชาวสวนตัดดอกไม้ได้แล้ว ก็จะได้นำมาขายให้แก่พ่อค้าท้องถิ่นที่ตนกู้ยืมเงินมาเป็นการราชหนี้ ซึ่งชาวสวนต้องเสียดอกเบี้ยในอัตราที่สูงร้อยละ 20-30 และถูกกดราคารับซื้อชาวสวนจะหาการชำระดอกเบี้ยคืนในรูปของเงินสดหรือเป็นตัวสินค้าคือดอกไม้ ที่เรียกว่า "การตกเขียว" โดยตกลงว่าเมื่อถึงฤดูที่ดอกไม้เริ่มออกดอกแล้วก็จะ เป็นช่วงของการราชหนี้คืน โดยผู้ให้กู้จะมาดูดอกไม้ที่สวนและหักชำระหนี้พร้อมกำหนดวันตัดส่งดอกไม้มอบให้แก่เจ้าของเงิน (ผู้ให้กู้) เป็นการหักหนี้กัน

นอกจากนี้ ยังมีนายหน้า คนกลาง และผู้ประกอบการค้าในระดับต่าง ๆ ที่ปากคลองฯ เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ค้าปลีก ยังปล่อยเงินให้กู้ และให้ปัจจัยในการผลิต รวมทั้งสิ่งของที่ใช้จ่ายประจำวันแก่ชาวสวน จากความผูกพันดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการในระดับต่าง ๆ จะมีดอกไม้จากชาวสวน หรือผู้กู้ส่งให้เป็นประจำ และยังได้ราคารับซื้อดอกไม้ไม่แพงอีกด้วย

2. ข่าวและข้อมูลทางการตลาด

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ประกอบการค้าดอกไม้ในระดับต่าง ๆ

จะทราบข่าวและข้อมูลทางการตลาดดอกไม้ จากการติดตามความเคลื่อนไหวของ
ผู้ซื้อ (ลูกค้า) และผู้ขายดอกไม้ให้กับตน และติดตามข้อมูลราคาในหมู่ระดับพ่อค้า
เดียวกันอีกด้วย โดยวิธีการสอบถามทางโทรศัพท์ หรือการพบปะพูดคุยกันเป็นการ
ส่วนตัว

สรุป

ตลาดทั้ง 3 ต่างก็เป็นตลาดรวมสินค้าทางการเกษตรจากจังหวัดต่างๆ
ทุกภาคของประเทศ ไปสู่ตลาดย่อยต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และใกล้เคียง
รูปแบบการขายจึงมีทั้งการขายส่งและการขายปลีก เพื่อให้บริการทั้งในลักษณะ
ของตลาดสดทั่ว ๆ ไป สำหรับประชาชนในและแวกใกล้เคียง และต่างถิ่นรวมทั้ง
เป็นตลาดดอกไม้ที่สำคัญของกรุงเทพฯ โดยมีตลาดยอดพิมานเป็นตลาดที่รวมสินค้า
ทั้งผัก และดอกไม้สดมากที่สุด รองลงมาคือ ตลาดส่งเสริมการเกษตรไทย มีการ
ขายดอกไม้จัดแต่งสำเร็จรูปและอุปกรณ์การทำดอกไม้ต่าง ๆ เป็นลักษณะเฉพาะ
ของตลาด และตลาดปากคลองตลาดจะขายสินค้า ผลไม้ เครื่องอุปโภค บริโภค
มากที่สุด

นอกจากความสัมพันธ์ทางกายภาพของตลาดแล้ว ยังทำให้ทราบถึงกิจ
กรรมที่สำคัญทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการค้าในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ
แม่ค้าดอกไม้ที่ตลาดปากคลองฯ นับตั้งแต่ชาวสวน พ่อค้าท้องถิ่น นายหน้า ผู้ค้าส่ง
ผู้ค้าปลีก หาบเร่ แผงลอย ห้องแถวและแบกะดิน โดยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องซึ่ง
กันและกันในวิถีทางการตลาดของดอกไม้ นับตั้งแต่ผู้ผลิต (ชาวสวน) ส่งผ่านคน
กลาง (แม่ค้าดอกไม้ในระดับต่าง ๆ) จนถึงมือของผู้บริโภค (ลูกค้า) นอกจากนี้
ความสัมพันธ์กันในทาง เศรษฐกิจและที่มาของสินค้าที่อยู่ในระบบที่มีธุรกิจที่มั่นคงทุน
สูง รายได้แน่นอนเป็นผู้ประกอบการค้ารายใหญ่ (Wholesaler) ที่เป็นทางการ
ในเศรษฐกิจในระบบแล้ว นอกจากนี้ในตลาดยังมีผู้ขายรายเล็ก (Jobber) ที่ค้า
ขายอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ

ได้แก่ ผู้ค้าหาบเร่ แผงลอย แบกะดิน ที่น่าสนใจติดตามในเรื่องของวิถี
ชีวิต และการดำรงอยู่ของอาชีพเศรษฐกิจนอกระบบที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจใน
ระบบของอาชีพค้าดอกไม้ได้อย่างไรในบทที่ 3 วิถีชีวิตแม่ค้าดอกไม้ปากคลองตลาด